

TOVE JANSSON

OTECKO PÍŠE PAMÄTI

PRÍBEHY ZO SVETA MUMINOVCOV

Tove Jansson

*Otecko píše
pamäti*

slovar

© Tove Jansson, 1950, 1968
First Published by Schildts Förlag AB Esbo, Finland.
All rights reserved.
Translation © Zuzana Drábeková, 2007, 2021
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava, 2007, 2021

Zo švédskeho originálu *Tove Jansson: Muminpappans memoarer*, ktorý vyšiel vo vydavateľstve Schildts Förlag AB, Esbo, Finland, preložila Zuzana Drábeková.

Ilustrácie Tove Jansson
Zodpovedný redaktor Ivan Štefánek
Korektúra Dominika Mikušková
Editorka Daša Jajcayová
Sadzba a zalomenie ITEM, spol. s r. o., Bratislava
Tlač Tlačiarne TBB, a. s., Banská Bystrica

Cena uvedená na obálke knihy je nezáväzným odporúčaním pre konečných predajcov.

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
ISBN 978-80-556-5335-8

www.slovart.sk

OBSAH

- 5   **Ú v o d**
- 9   **P r e d s l o v**
- 12   **Prvá kapitola,**
*v ktorej rozprávam o svojom
nepochopenom detstve, o prvej Udalosti
v mojom živote a o ohromujúcom nočnom
úteku, a opisujem aj svoje historické
stretnutie s Fredriksonom.*
- 35   **Druhá kapitola,**
*v ktorej uvádzam do pamäti Moša
a Prploša, predstavujem dodu Eduarda
a podávam oduševnený obraz Morského
orčestra a jeho neprekonateľného spustenia
na vodu.*
- 53   **Tretia kapitola,**
*v ktorej vykresľujem svoj prvý slávny
záchranný hrdinský čin a jeho
otrasné následky, uvádzam zopár
myšlienok a opisujem správanie lepkolapkov.*

- 78 **Štvrtá kapitola,**
v ktorej moja plavba po mori vrcholí veľkolepým opisom búrky a končí sa hrozným prekvapením.
- 92 **Piata kapitola,**
v ktorej (po krátkej skúške mojej inteligencie) podávam obraz Mimlinej rodiny a Veľkej slávnosti s prekvapeniami, na ktorej prijímam zo Samovládcových labiek očarujúcu poctu.
- 114 **Šiesta kapitola,**
v ktorej zakladám kolóniu a prekonávam krízu, ale aj vyvolám ducha na Ostrove hrôz.
- 138 **Siedma kapitola,**
v ktorej opisujem slávne odhalenie zmeneného Morského orčestra a jeho udalosťami nabité skúšobné potápanie do morských hlbín.
- 153 **Ôsma kapitola,**
v ktorej podávam správu o okolnostiach Mofovej svadby, zľahka sa dotýkam svojho dramatického stretnutia s Mumintrollovou mamičkou a na záver svojich pamätí zaznamenávam niekoľko hlbokých myšlienok.
- 172 **Záver**

Úvod

Raz, keď bol ešte Mumintröll celkom maličký, prechladol jeho otecko uprostred najhorúcejšieho leta. Otecko odmietal piť teplé mlieko s medom a cibuľou a nechcel si ísť ani ľahnúť do postele. Len sedel na záhradnej hojdačke, v jednom kuse smrkal a hundral, akú príšernú chuť majú cigary. Celý trávnik bol posiaty jeho vreckovkami, ktoré potom Mumintröllova mamička zbierala do malého košíka a odnášala preč.

Keď sa oteckovi nádcha ešte zhoršila, premiestnil sa na verandu. Po ňufák zababušený do vlnených prikrývok sa usadil v hojdacom kresle a mamička mu pri-

niesla poriadny hrnček grogu. Bolo však už neskoro. Grog mal rovnako odpornú chuť ako cibuľové mlieko, a tak sa otecko vzdal všetkej nádeje a išiel si ľahnúť do postele v podkrovnej izbičke na severnej strane. Nikdy predtým nebol chorý, a tak ho to úplne vzalo.

Keď už otecka bolelo hrdlo priam neznesiteľne, poslal mamičku po Mumintrolla, Snusmumrika a Sniffa. Všetci sa zhromaždili okolo jeho postele. Otecko ich potom vyzval, aby si vážili, že im bolo dopriate prežiť svoj život s ozajstným dobrodruhom. Sniffa požiadal, aby mu z bielizníka v salóne priniesol električku z morskej peny. Bol však taký zachrípnutý, že nikto nechápal, čo to vlastne chce.

Tak ho poprikrývali, poľutovali a utešili, dali mu cukríky, aspirín a zábavné knižky a išli znova von na slniečko.

Otecko zostal v posteli a bol namrzený, až kým nezaspal. Keď sa navečer zobudil, hrdlo ho bolelo o trochu menej, ale namrzený bol stále rovnako. Zazvonil na zvonček pri posteli a Mumintrollova mamička k nemu ihneď vybehla po schodoch, aby sa spýtala, ako sa cíti.

- Je mi mizerne, - povedal otecko. - Ale to je jedno. Teraz je najdôležitejšie, aby si sa začala zaujímať o moju električku z morskej peny.

- O tú ozdobu, ktorú máme v salóne? - čudovala sa mamička. - Čo je s ňou?

Otecko sa posadil v posteli a spýtal sa: - Ty naozaj nevieš, akú významnú úlohu zohrala v mojej mladosti?

- Ale áno, tuším si ju vyhral v lotérii alebo tak nejak, - povedala Mumintrollova mamička.

Otecko pokrútil hlavou, vysmrkal sa a vzdychol.

- To som si mohol myslieť, - povedal. - Predstav si, že by som bol dnes ráno na to prechladnutie zomrel. Nikto z vás by nemal ani potuchy, akú má tá električka históriu. A podobne je to zrejme aj s mnohými inými dôležitými vecami. Rozprával som vám o svojej mladosti, ale vy ste, samozrejme, všetko pozabúdali.

- Možno sem-tam nejakú maličkosť, - pripustila mamička. - S vekom predsa pamäť trochu slabne... Nechceš si niečo zajesť? Od obeda máme letnú polievku a ovocné želé.

- Daj pokoj, - povedal otecko zachmúrene. Obrátil sa k stene a sucho zakašlal.

Mumintrollova mamička pri ňom sedela a dívala sa naňho. Po chvíli sa ozvala:

- Vieš čo? Keď som prednedávnom upratovala na povale, našla som tam takú veľkú písanku. Čo keby si o svojej mladosti napísal knihu?

Otecko nič nepovedal, ale prestal kašľať.

- Teraz, keď si prechladnutý a aj tak nemôžeš ísť von, by sa to celkom hodilo, - pokračovala mamička. - Nevolá sa to memaóre alebo nejak tak podobne, keď niekto píše o svojom živote?

- Ale kdeže, to sú memoáre, čiže pamäti, - povedal otecko.

- A potom by si nám mohol prečítať, čo napíšeš, - navrhla Mumintrollova mamička. - Napríklad po raňajkách a po obede.

- Tak rýchlo to nejde, - ohradil sa otecko a vykukol z vlnených prikrývok. - Azda si nemyslíš, že sa kniha dá napísať len tak spaklabky? Kým nebude hotová celá kapitola, nikomu neprečítam ani slovo, a potom to najprv prečítam tebe, až potom ostatným.

- Hm, asi máš pravdu, - súhlasila mamička a pobrala sa na povalu hľadať písanku.

- Ako sa má otecko? - spýtal sa Mumintroll.

- Lepšie, - odpovedala mamička. - A teraz už buďte ticho, pretože otecko dnes začína písať svoje pamäti.

Predslov

Ja, Mumintrollov otecko, sedím dnes večer pri okne vo svojej izbe a vidím, ako vonku, v zamatovej tme záhrady, vyšívajú svätajánske mušky tajomné svetelné znaky. Pominuteľné haky-baky krátkeho, no šťastného života!

Ako otec rodiny a majiteľ domu smutne hľadím späť na svoju búrlivú mladosť, ktorú teraz idem opísať, a pero sa mi neisto chveje v labke.

V správnosti môjho rozhodnutia ma však utvrdili mimoriadne múdre slová, ktoré som objavil v pamätiach inej veľkej osobnosti a ktoré tu uvádzam: „Všetci – nech majú akýkoľvek pôvod – ktorí vykonali na sve-

te niečo dobré alebo niečo, čo sa takým skutočne javí, by mali, ak milujú pravdu a sú poctiví, vlastnoručne opísať svoj život. Do tejto peknej úlohy by sa však nemali púšťať, kým nedovŕšia štyridsiaty rok života.“

Domnievam sa, že som vykonal dosť veľa dobrého a ešte viac toho, čo sa takým javí. Som celkom láskavý a pravdu mám v úcte, ak nie je príliš nudná (o svojom veku nehovorím).

Áno. Podvoľujem sa prehováraniu rodiny a pokušeniu môcť o sebe rozprávať. Nemôžem totiž poprieť, že predstava, ako ma čítajú v celom Muminovskom údolí, ma neobyčajne láka!

Bodaj by moje skromné poznámky poskytli všetkým mumintrollom, a najmä môjmu synovi, radosť i poučenie. Hoci sa moja kedysi dobrá pamäť trochu zhoršila, s výnimkou niekoľkých drobných zveličení a zámen, ktoré umocnia miestny ráz a oživia dej, bude tento vlastný životopis celkom pravdivý.

S ohľadom na city ešte žijúcich osôb som niekedy zamenil napríklad filifionky za hemulov alebo gafsy za ježkov a tak ďalej, ale vnímaví čitatelia určite pochopia, ako to vlastne bolo. Okrem toho objavia v Prplošovi tajomného Snusmumrikovho otecka a nepochybne budú súhlasiť, že Sniff je Moťov príbuzný.

Ty, malé a nerozumné dieťa, ktoré vidíš vo svojom otcovi dôstojnú a vážnu osobu, prečítaj si tento príbeh o zážitkoch troch oteckov a uvedom si, že oteckovia sa od seba až tak veľmi nelíšia (aspoň nie, kým sú mladí).

Je mojou povinnosťou voči sebe samému, mojej súčasnosti i voči potomkom, aby som opísal našu pozoruhodnú mladosť, v ktorej nebolo núdze o dobrodružstvá. Verím, že mnohí z vás pri čítaní mojich pamätí zamyslene zdvihnú ňufák a vykriknú: *To je ale mumintroll!* alebo *Toto bol život!* (Strašné, ako slávnostne sa cítim!)*

Napokon by som rád srdečne poďakoval všetkým, ktorí sa svojho času pričínili, že sa môj život vyformoval v nesporné umelecké dielo, najmä Fredriksonovi, hatifnattom a mojej manželke, jedinečnej Mumintrollovej mamičke.

Muminovské údolie, august
Autor

* Ak si moje pamäti skutočne prečítate až do konca, navrhujem, aby ste ich začali čítať znova od začiatku.

Prvá kapitola,

v ktorej rozprávam o svojom nepochopenom detstve,
o prvej Udalosti v mojom živote a o ohromujúcom
nočnom úteku, a opisujem aj svoje historické stretnutie
s Fredriksonom.

V jeden smutný veterný augustový večer pred mnohými rokmi sa na schodoch útulku pre nájdené deti mumintrollov našlo obyčajné vrecúško z trhu. V tom vrecúšku neležal nikto iný ako ja, dosť ledabolo zabalený do novinového papiera.

O čo romantickejšie by bolo, keby ma boli uložili napríklad do pekného košíka vystlaného machom!

Hemulka, ktorá útulok pre nájdenecov založila, sa zaujímalá o astrológiu (pre vlastnú potrebu) a celkom rozumne venovala pozornosť hviezdám, ktoré Zem ovládali v čase môjho príchodu na svet. Poukazovali na narodenie veľmi neobyčajného a nadaného mumintrola, a hemulka sa preto obávala, že so mnou bude mať starosti (géniov totiž vo všeobecnosti považujú za nepríjemných, mňa samého to však nikdy netrápilo).

Postavenie hviezd je čosi pozoruhodné! Keby som sa

bol narodil o pár hodín skôr, stal by sa zo mňa vášnivý hráč pokeru, a všetci, čo sa narodili dvadsať minút po mne, považovali za svoju povinnosť vstúpiť do dobrovoľného hudobného telesa hemulov. (Oteckovia a mamičky by si mali uvedomiť, že keď privádzajú deti na svet, opatrnosti nie je nikdy dosť, a preto každému z nich odporúčam, aby si čím presnejšie vyrátali, kedy to urobia!)

Skrátka, keď ma Hemulka vybrala z vrecúška, trikrát som veľmi rozhodne kýchol. To mohlo byť znamenie!

Hemulka mi dala na chvost pečať a na tú vyrazila magické číslo trinásť, pretože už mala dvanásť nájdencov. Všetci boli rovnako vážni, poslušní a poriadni, pretože Hemulka ich, žiaľ, častejšie umývala ako brala do náručia (jej dôsledný charakter trpel nedostatkom akýchkoľvek jemnejších odtieňov). Milí čitatelia, skúste si predstaviť muminovský dom, v ktorom sú všetky izby v pravidelných radoch, štvorhranné a všetky sú vymaľované jedinou žltkavou farbou svetlého piva. Neveríte? Podľa vás by muminovský dom mal byť plný tých najprekvapivejších zákutí a tajných miestností, schodísk, balkónov a veží? Nič také tam nebolo! A čo bolo ešte horšie, nikto sa v noci nesmel ísť von najesť, pohovárať sa alebo sa poprechádzať! (Ešteže sme sa mohli ísť vycikať!)

Do domu som si nesmel vziať ani milé červičky a mať ich v izbe pod posteľou! Jesť a umývať som sa mohol len v určenom čase! Pri pozdrave som musel držať chvost v štyridsaťpäťstupňovom uhle! Ó, kto by o tomto dokázal hovoriť bez sĺz!?

Často som zastal pred malým zrkadlom v predsieni, uprene som sa zahľadel do svojich smutných modrých očí a snažil som sa preniknúť do tajomstiev vlastného života. S ňufákom v labkách som vzdychal: „Som taký sám! Svet je taký drsný! Mám to ja ale osud!“ a hovoril som aj iné smutné slová, až kým sa mi trochu neuľavilo.

V detstve som bol veľmi osamelý muminko, ako sa to neraz stáva svojráznym, nadaným deťom. Nikto sa vo mne nevyznal, a najmenej ja sám. Rozdiel medzi sebou a ostatnými muminovskými deťmi som, samozrejme, spozoroval. Spočíval najmä v ich poľutovaniahodnej neschopnosti čudovať sa a žasnúť.

Ja som bol napríklad schopný opýtať sa Hemulky, prečo je všetko tak, ako je, a nie naopak.

- To by ale pekne vyzeralo, - odpovedala vtedy Hemulka. - Nie je to azda dobré takto?

Nikdy mi nič poriadne nevysvetlila, čo ma čoraz viac utvrďovalo v mojom presvedčení, že sa ma len všemožne pokúša odbiť. Otázky *Čo kedy?* a *Kto ako?* nemajú pre hemulov nijaký význam. Raz som sa jej opýtal, prečo som tým, kým som, a nie niekým celkom iným.

- Nanešťastie pre teba aj pre mňa! Umyl si sa? - znela Hemulkina odpoveď na túto dôležitú otázku.

Ja som však pokračoval:

- Ale prečo ste vy, teta, hemulka, a nie mumintrollka?

- Pretože môj otecko a mamička boli, chvalabohu, hemulovia, - odpovedala mi.

- A ich otecko a mamička? - vyzvedal som.

- Tiež hemulovia! - vykrikla Hemulka. - Aj ich oteckovia a mamičky a aj ich všetkých a tak ďalej a tak ďalej, a teraz sa už choď umyť, lebo sa rozčúlim!

- To je príšerné. Vari tí hemulovia nemajú konca-kraja? - spýtal som sa. - Raz predsa musel byť prvý otecko a prvá mamička?

- Bolo to tak dávno, že sa tým netreba zaoberať, - povedala Hemulka. - A prečo by sme vlastne mali mať konca-kraja? (Začal som mať hmlisté, ale neodbytné tušenie, že rad oteckov a mamičiek, s ktorým som mal do činenia ja, bol jedinečný. Vôbec by ma neprekvapilo, keby som mal na plienke vyšitú kráľovskú korunu. Lenže! Čo komu povie novinový papier!?)

Raz v noci sa mi snívало, že som Hemulku pozdravil

s chvostom v nesprávnom uhle, totiž v sedemdesiatstupňovom. Opísal som svoj príjemný sen Hemulke a spýtal som sa, či ju to nazlostilo.

- Sny sú nezmysly, - odpovedala Hemulka.

- Ako to môžeme vedieť? - namietol som. - Čo ak Mumintroll, o ktorom sa mi snívало, je ten pravý, a Mumintroll, ktorý tu stojí, je len niečím, čo ste si vysnívali vy, teta?

- Bohužiaľ, to tak nie je! Veď predsa existuješ! - povedala Hemulka unavene. - A už ma nezdržiavaj! Rozbolela ma z teba hlava! Čo len z teba bude v tom nehemulskom svete!

- Stanem sa slávnym, - vyhlásil som vážne. - A okrem iného, postavím dom pre nájdených hemulkov. A všetci do jedného budú smieť jesť v posteli maslový chlieb s medom a pod posteľou chovať užovky a tchory!

- Na to oni nikdy nepristanú, - povedala Hemulka.

Žiaľ, myslím, že mala pravdu.

Moje rané detstvo tak uplynulo v neustálom tichom údive. Nerobil som nič iné, len som sa čudoval a jedno-staj opakoval svoje otázky *Čo kedy?* a *Kto ako?* Hemulka a jej poslušní nájdenci sa mi všemožne vyhýbali; zo slova *prečo* im zrejme bolo nevoľno. Túlal som sa teda okolo hemulovského domu po pustom pobreží bez stromov sám a premýšľal som o pavučinách a hviezdach, o červíčkoch so zahnutými chvostíkmi hmýriacich sa v kalužiach a o vetre, ktorý fúkal z rôznych sme-

rov a zakaždým mal inú vôňu. (Neskôr som sa dozvedel, že nadaný mumintroll sa vždy čuduje veciam, ktoré sa iným zdajú byť samozrejmé, ale nevidí nič zvláštne na tom, čo obyčajnému mumintrollovi pripadá podivuhodné). Bolo to melancholické obdobie.

Postupne však nadišla zmena, začal som premýšľať o tvare vlastného ňufáka. Ponechal som svoje ľahostajné okolie vlastnému osudu a čoraz viac som premýšľal o sebe, čo - ako som zistil - bola úchvatná činnosť. Prestal som sa pýtať, a namiesto toho sa ma zmocnila túžba hovoriť o svojich pocitoch a myšlienkach. Okrem mňa samého sa však, bohužiaľ, nenašiel nikto, kto by ma bol považoval za zaujímavého.

Potom však prišla jar, ktorá bola pre môj vývoj dôležitá. Najprv som netušil, že bude pre mňa taká výnimočná. Počul som obvyklé pípanie, bzučanie a vrčanie všetkých, čo sa po zime preberali zo spánku a mali naponáhlo. Videl som, ako sa Hemulkina súmerná zeleninová záhradka prebúdza k životu a ako je všetko, čo klíči, zošúverené od nedočkavosti. V noci spievali nové vetry. Všetko inak voňalo. Všetko voňalo zmenou. Čuchal som, vetril a nohy ma rozboleli od rastu, ale stále som nechápal, že sa všetko týka iba mňa.

V jedno veterné ráno sa ma napokon zmocnil pocit... áno, jednoducho sa ma zmocnil pocit. Vybral som sa priamo k moru, ktoré Hemulka nemala rada, a preto nám k nemu zakázala chodiť.

A tam na mňa čakal významný zážitok. Po prvý raz som videl celú svoju postavu. Lesklý ľad bol oveľa väčší ako Hemulkino zrkadlo v predsieni. Uvidel som, ako okolo mojich pekných vzpriamených ušík plávajú po jarnej oblohe oblaky. Konečne som si mohol poprezerieť celý svoj ňufák a jeho pevné, dobre vyformované pokračovanie, až po labky. Jedine tie ma vlastne trochu sklamali. Bolo v nich čosi bezmocné a detinské, a to ma zmiatlo. Pomyslel som si však, že to možno časom prejde. Mojou silnou stránkou je, nepochybne, hlava. Nech robím čokoľvek, svoje okolie nenudím. Nikto si ma *nestihne* prezrieť až po labky. Očarane som hľadel na svoj obraz. Aby som ho lepšie videl, ľahol som si na bruško na ľad.

Potom som však zmizol. Všade bola len zelená temnota, ktorá sa šírila nižšie a nižšie. V cudzom svete, ktorý si pod ľadom žil svoj tajomný život, sa pohybovali záhadné tiene. Vyzerali hrozivo, ale pritom veľmi lákavo. Dostal som závrat a pomyslel som si, aké by to bolo spadnúť tam dolu! Dolu medzi tie tajomné tiene...

Bola to taká hrozná predstava, že som si ju ešte raz zopakoval: hlbšie, ešte hlbšie... Už nikdy viac!... Len stále dolu a dolu a dolu.

Nesmierne ma to rozrušilo. Postavil som sa a začal som po ľade dupať, aby som sa presvedčil, či ma udrží. Udržal. A tak som šiel ďalej, aby som zistil, či ma udrží aj tam. Neudržal.

Zrazu som sa ocitol až po uši v chladnom modrom

mori a bezmocne som mával labkami nad nebezpečnou bezodnou temnotou. Oblaky pritom celkom pokojne plávali ďalej po nebi, akoby sa nechumelilo.

Čo ak ma jeden z tých strašidelných tieňov chce zožrať? Je celkom možné, že si domov vezme jedno moje ucho a svojim deťom povie: - Jedzte rýchlo, kým nevychladne! Je to pravý mumintroll! Také niečo nemávame každý deň! - Alebo ma voda vyplaví na breh s tragickým trsom morskej trávy za ušom a Hemulka sa rozplače, všetko oľutuje a všetkým známym bude rozprávať: - Ach, to vám bol ale neobyčajný mumintroll! Škoda len, že som na to neprišla skôr...

Keď som dospel až k vlastnému pohrebu, pocítil